Mühdan Sağlam[1]
Enerji ve İklim Değişikliği Çalışmaları Merkezi Direktörü

DEĞERLENDİRME NOTU

COP31: BİR ÇÖKÜŞ MÜ, KALICI BİR TIKANMA MI?

Giriş

Antalya'da düzenlenen BM İklim Değişikliği Konferansı (COP31), planlanan kapanıştan yaklaşık 50 saat sonra, 22 Kasım akşamı sona erdi. Müzakereciler, COP tarihinin en uzun konferansında son ana kadar masada kaldı. Önceki zirvelerde en çetin düğümlerin bile son gece bulunacak bir formülle çözülebileceği, bir başka deyişle "kervanın yolda düzüleceği" beklentisi bu kez karşılık bulmadı. Taraflar, Küresel Uyum Hedefi, Uyum Fonu ve Adil Geçiş Çalışma Programı hakkında kararlar alsa da zirvenin siyasi önceliklerini ortaya koyması beklenen Antalya Paktı'nı oluşturan iki çerçeve karar tasarısı üzerinde uzlaşamadı.[2]

Antalya Paktı üzerinde uzlaşılamaması, Türkiye'nin zirve için ortaya koyduğu hedef düşünüldüğünde daha da dikkat çekicidir. COP31'e ev sahipliği yapan ve konferansın başkanlığını yürüten Türkiye, hazırlık sürecinin başından itibaren Antalya'yı bir "Uygulama COP'u" olarak tanımlamıştı. Bakan Kurum'a göre iklim rejiminin önündeki temel sorun hedef eksikliği değil, uygulama açığıydı. Antalya'nın görevi de mevcut taahhütleri projeye, yatırıma ve sahada ölçülebilir sonuçlara dönüştürmekti. Bu amaçla on öncelikli temadan ve altı küresel uygulama hedefinden oluşan bir Eylem Gündemi açıklanmış, Kurum Antalya'dan rafta tozlanacak bir metin çıkmayacağını söylemişti. Ne var ki zirve, iklim gündemini somut bir uygulama planına oturtamadı. Konuşmaktan yapmaya nasıl geçileceğine dair adımlar, yani hangi taahhüdün hangi takvimle, hangi kaynakla ve kimin sorumluluğunda hayata geçirileceği

[1] https://tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1494
[2] IISD Earth Negotiations Bulletin. (22 Kasım 2026). Highlights and images for 22 November 2026. IISD Earth Negotiations Bulletin. https://enb.iisd.org/antalya-un-climate-change-conference-cop31-22Nov2026; Third World Network. (Kasım 2026). 'Antalya pact' at COP 31 collapses as EU brinkmanship derails decision. TWN Info Service on Climate Change. https://twn.my/title2/climate/info.service/2026/cc261114.htm

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazar(lar)ına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

biçimlenemedi. Başka bir ifadeyle "Uygulama COP'u" iddiasıyla yola çıkan Antalya, uygulamanın siyasi çerçevesini çizecek metni ortaya koyamadan kapandı. Oysa uygulama, üzerinde uzlaşılmış bir siyasi yön olmadan başlayamaz.

Peki, Antalya'da ne tıkandı? Yanıtın bir bölümü, üç yıl önce Dubai'de "tarihî" diye karşılanan uzlaşıda yatıyor. Taraflar, COP28'de enerji sistemlerinde fosil yakıtlardan uzaklaşma çağrısı üzerinde anlaşmıştı. Antalya'da kapanışa sunulan metin, Dubai'de varılan mutabakatın bütününe atıf yaparken fosil yakıtlardan uzaklaşma çağrısını açıkça yinelemedi. Aynı metin, uyum finansmanını 2035'e kadar en az üç katına çıkarma çağrısını hatırlattı, ancak bu artışın hangi tutar üzerinden hesaplanacağını açık bıraktı. Bu da Antalya'da iki ayrı başlıkta benzer bir güçlüğe yol açtı. Önceki kararlara atıf yapmak, enerji dönüşümünün yönü konusunda ayrışan tarafları uzlaştırmaya yetmedi. İklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamak için ne kadar kaynağa güvenebileceklerini bilmek isteyen ülkeler de metinde aradıkları açıklığı bulamadı.

Paris Anlaşması'na göre tarafların sunduğu her yeni ulusal katkı, bir öncekinin ötesine geçmelidir.[3] Anlaşmanın bu işleyişi, yukarı yönlü bir yürüyen merdivene benzetilebilir. Dubai'den Antalya'ya uzanan süreçte ise ortak kararların dili yer yer ters yönde ilerledi. Bir konferansta üzerinde uzlaşılan ifadeyi bir sonrakinde yeniden metne almak bile başlı başına bir pazarlık konusu hâline geldi. Fosil yakıtlardan uzaklaşmanın nasıl ilerleyeceği ve iklim politikalarının maliyetinin nasıl paylaşılacağı konusunda Dubai'den bu yana açık kalan sorular, Antalya'da çerçeve karar üzerinde uzlaşmayı zorlaştırırken ikili başkanlığın süreci yönetme biçimi de bu konulardaki ayrılıkları çoğu zaman derinleştirdi.

Bu değerlendirme notu, Antalya'daki anlaşmazlığın son geceki pazarlıklardan daha geriye uzandığı tespitinden hareketle başlıktaki soruya yanıt aramaktadır: Antalya'da yaşanan bir çöküş mü, yoksa iklim müzakerelerinde kalıcı bir tıkanmanın işareti mi? Bu çerçevede not, önce Antalya'da taslakların nasıl değiştiğini, tarafların hangi gerekçelerle ayrıştığını ve ikili başkanlığın süreci nasıl yönettiğini inceliyor. Ardından Dubai'den bu yana fosil yakıtlar, finansman ve 1,5°C hedefi etrafında yürütülen müzakerelerin izini sürüyor. Son olarak maliyet paylaşımı sorusunun ticaretteki karşılığını, Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) tartışmaları ve Rusya'nın başvurusu üzerine Dünya Ticaret Örgütü'nde (DTÖ) kurulan panel üzerinden ele alıyor.

I. Antalya'da Ne Oldu, Çerçeve Metin Neden Çıkamadı?

Çerçeve metin (*cover decision*), COP'un sonunda kabul edilen ve konferansın siyasi mesajlarını tek bir kararda toplayan metindir. 2021'de kabul edilen Glasgow İklim Paktı ve 2023'te kabul edilen BAE Uzlaşısı bu tür metinlere örnektir. Hukuken bağlayıcı yükümlülük getirmez, ancak ortak bir yön tayini açısından önemlidir. Teknik kararlar çoğunlukla alanın uzmanlarının gündeminde kalırken çerçeve metin, kısa ve öz yapısıyla dünya kamuoyunun ve hükümetlerin gündemine girer. Dolayısıyla teknik kararlar alınsa bile çerçeve metin üzerinde uzlaşılamadığında zirvenin dünya kamuoyuna ortak bir siyasi mesaj verme girişimi kadük kalır.

a) Taslaklardan Kapanışa: Metin Nasıl Boşaldı?

Antalya'daki sürece mercek tutulduğunda metnin kaderinin kapanış oturumundan çok önce, taslaklar arasındaki geçişlerde belirlendiği söylenebilir. Başkanlık, 13 Kasım'da tarafların beklentilerini derleyen bir ön değerlendirme notunun ardından konferans boyunca üç taslak

[3] Birleşmiş Milletler. (2015). Paris Anlaşması, Madde 4.3. Birleşmiş Milletler.

yayımladı. 16 Kasım'da yayımlanan 18 sayfalık ilk taslak, fosil yakıtlardan uzaklaşma diline yer vermişti. Taslak, uyum finansmanının 2035'e kadar yılda en az 120 milyar dolara çıkarılmasını da öngörüyordu.[4] Ancak hem fosil yakıt üreticilerinden gelen "veto ederiz" resti hem de Afrika Grubu'ndan gelen finansman eleştirileriyle metin yeniden düzenlendi. İkinci taslak 19 Kasım'da dolaşıma girdi. Bu taslakta fosil yakıtlar, petrol, kömür ya da doğal gaz anılmadı, yalnızca Dubai sonucuna dolaylı bir atıf yapıldı. Metinde ayrıca "Madem fosil yakıtlardan çıkılmayacak, bu emisyonlar nasıl düşecek, azaltım (*mitigation*) politikalarının altı nasıl doldurulacak?" sorusuna, Suudi Arabistan'ın Arap Grubu adına savunduğu karbon yakalama teknolojisiyle yanıt verildi. Taslak, 2035'e kadar yılda en az 500 milyon ton, ardından yılda 1,3-2,5 gigaton CO2 yakalama hedefi koydu. Basına yansıyan değerlendirmelere göre, bu sayısal hedefler elektrifikasyon hedefinin karşılığında metne girmişti; 126 ülkelik bir koalisyon ise ilgili alt paragrafın metinden çıkarılmasını istedi.[5] Yani enerji sisteminde hangi yakıtların payının azalacağı belirsiz kalırken bu yakıtların kullanımından doğan emisyonların nasıl yönetileceği daha ayrıntılı biçimde tarif edildi.

Üçüncü ve "nihai" olarak sunulan taslak ise uzayan görüşmelerin ardından 22 Kasım sabaha karşı masaya geldi. Bu metin de fosil yakıtları doğrudan anmadı. 120 milyar dolarlık uyum finansmanı rakamı geri gelmediği gibi IPCC raporlarının ikinci Küresel Durum Değerlendirmesi'nden önce yayımlanması çağrısı da metinden çıkarıldı. Birkaç saat sonra "Antalya Paktı" adıyla yeniden dağıtılan versiyonda değişiklikler sınırlıydı ancak yönü dikkat çekiciydi: Karbon yakalamanın "hızlandırılması" yerine "artırılması" ifadesi kullanıldı, IPCC takvimine ilişkin dil ise biraz daha yumuşatıldı.[6] Başka bir ifadeyle her yeni taslak, bir öncekinin bıraktığı yerden bir adım daha geriye gitti.

Kapanış oturumunda AB, fosil yakıtlara hiçbir atıf içermeyen bir metni kabul edemeyeceğini söyledi. Benzer biçimde İngiltere, Kanada, Norveç, Panama, Belize, Marshall Adaları ve Vanuatu da metne itiraz etti; kapanış oturumunda söz alarak çerçeve kararı reddeden ülkelerin sayısı en az 32'yi buldu. Çin ve Hindistan ise metne itiraz etmeyeceklerini belirtmekle yetindi. Karşı cephede Rusya hiçbir fosil yakıt ifadesini kabul edemeyeceğini açıkladı ve Arap Grubu ile birlikte belirli enerji kaynaklarına, sektörel hedeflere ve %35 elektrifikasyon hedefine itiraz etti.[7] Dolayısıyla masa iki taraftan birden kilitlendi: Taraflardan biri fosil yakıtların anılmaması, öbürü ise anılması hâlinde metni veto edeceklerini bildirdi. Ancak metni kabul edilemez kılan yalnızca "fosil yakıtlarla ne yapacağız?" açmazı değildi. İklim finansmanı ile belirlenemeyen baz yıl ve tutar da tepki çekti. Bu tepki en çok kırılgan ülkelerden ve Afrika Grubu'ndan geldi.Çöküş siyasi metinle de sınırlı kalmadı. Azaltım Çalışma Programı'na ilişkin karar, Kural 16 uyarınca bir sonraki oturuma devredildi. Rusya ise İklim Güçlendirme Eylemi planını engelledi. Başkanlığın öncelikli projesi olan "35x35" elektrifikasyon hedefi de son taslaklarda bağımsız bir hedef olarak değil, bir seçenekler listesinin parçası olarak yer aldı ve düşen metinle birlikte kayboldu. Öte yandan Küresel Uyum Hedefi, Adil Geçiş Çalışma Programı,

[4] Energynews. (Kasım 2026). COP31: African countries demand $120 billion for adaptation and challenge the draft agreement. Energynews. https://energynews.pro/en/cop31-african-countries-demand-120-billion-for-adaptation-and-challenge-the-draft-agreement

[5] UNFCCC. (19 Kasım 2026). Draft text prepared under COP 31 Presidency consultations on Presidency-led Party-driven cover decision. UNFCCC. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Upload_dt_cop31_cover_decision.pdf ; Carbon Brief. (Kasım 2026). COP31: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Antalya. Carbon Brief. https://www.carbonbrief.org/cop31-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-antalya

[6] Carbon Brief, COP31: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Antalya. A.g.y.

[7] Third World Network, 'Antalya pact' at COP 31 collapses. A.g.y.

Uyum Fonu, uzun vadeli finansman ve karbon piyasaları başlıklarında kararlar alındı.[8] Ancak Belém'de yolu açılan adil geçiş mekanizması için yalnızca aşamalı bir yaklaşım benimsendi; mekanizmanın nasıl işleyeceği 2027'ye bırakıldı. Kısacası program masada kalmıştı, araç ise henüz yoldaydı.

b) İki Kaptanlı Gemi: Başkanlık ve Diplomasi

Antalya'da tıkanmaya neden olan etkenlerden biri de başkanlığın müzakere sürecini yönetme biçimiydi. COP31, başkanlık yetkilerinin iki ülke arasında bölüşüldüğü ilk konferanstı. Türkiye ev sahibi ve COP Başkanı, Avustralya ise müzakere metinlerini hazırlayan Müzakere Başkanı'ydı. Ancak "bir gemide iki kaptan olmaz" sözü Antalya'da adeta sınandı. Avustralya İklim Değişikliği ve Enerji Bakanı, Müzakere Başkanı Chris Bowen, ilk taslağı erken yayımlamanın tarafların görüşlerini olgunlaştırmaya zaman tanıyacağını savunmuştu,[9] süreç ise bu beklentinin tersine işledi. Yukarıda özetlendiği gibi her yeni taslak bir öncekinden geriye giderken nihai metin kapanıştan yalnızca saatler önce ve "ya kabul et ya reddet" anlayışıyla masaya geldi. Son iki günde resmî bilgilendirmeler azaldı ve delegeler yeni metnin ne zaman çıkacağını söylentilerden izlemek zorunda kaldı.[10] Başkanlık ise kapanıştan saatler önce yalnızca "birkaç küçük konunun" kaldığını açıklayarak beklentiyi yönetmek yerine büyüttü.[11] Dolayısıyla 90'ı aşkın ülkenin itirazı yalnızca metne değil, metnin hazırlanış biçimine de yönelikti.[12]

Sorunun bir diğer boyutu kurumsal kapasiteydi. 2025/20 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi, başkanlığı ve konferansın koordinasyonunu Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na verdi. Türkiye'nin müzakere ekibi de bu bakanlık bünyesinde örgütlendi.[13] Oysa çerçeve karar gibi siyasi bir metin salonda değil, başkentlerde olgunlaşır. Brüksel'in Dubai'ye dolaylı bir atfa, Riyad'ın ise karbon yakalama hükümleri karşılığında açık bir fosil yakıt ifadesine razı olup olmayacağı, taslaklar yazılmadan önce sınanması gereken sorulardı. Bu tür bir hazırlık, büyükelçilik ağına ve çok taraflı müzakere deneyimine sahip kariyer diplomasisinin doğal alanıdır. Nitekim Mısır COP27'yi Dışişleri Bakanı'na, Azerbaycan baş müzakereciliği Dışişleri Bakan Yardımcısı'na, Brezilya ise COP30 başkanlığını kariyer diplomatı André Corrêa do Lago'ya emanet etmişti.[14] Antalya'da ise kamuya yansıyan bilgiler, Dışişleri Bakanlığı'nın görünür rolünün ağırlıklı olarak Liderler Zirvesi'ndeki temaslarla sınırlı kaldığını düşündürüyor.[15] Kapanış oturumunda Afrika Grubu adına konuşan Gana Çevre, Bilim ve Teknoloji Bakanı Dr. Zanetor Agyeman-Rawlings'in sözünün kesilmesi ve UNFCCC İcra

[8] UNFCCC. (Kasım 2026). Outcomes of the Antalya Climate Change Conference: Advance Unedited Versions (AUVs). UNFCCC. https://unfccc.int/cop31/auvs ; Third World Network, 'Antalya pact' at COP 31 collapses. A.g.y.
[9] UNFCCC. (16 Kasım 2026). Transcript of COP31 press conference with COP31 President of Negotiations. UNFCCC. https://unfccc.int/es/node/665163
[10] Carbon Brief, COP31: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Antalya. A.g.y.
[11] Yıldız M. (24 Kasım 2026). Turkey's Foreign Ministry must answer for the failed COP31 pact. EUalive. https://eualive.net/turkeys-foreign-ministry-must-answer-for-the-failed-cop31-pact/
[12] ODI. (Kasım 2026). COP31 verdict: explosive finish a wake-up call for climate talks. ODI. https://odi.org/en/insights/cop31-verdict-explosive-finish-a-wake-up-call-for-climate-talks/
[13] Yıldız, Turkey's Foreign Ministry must answer for the failed COP31 pact. A.g.y.; UNFCCC. (2026). Information about the resource persons: Ayşin Turpancı. UNFCCC. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Bio_Aysin_Turpanci.pdf
[14] UNFCCC. (1 Kasım 2022). Letter from the incoming COP 27 President. UNFCCC. https://unfccc.int/documents/620586; Report.az. (Şubat 2026). Türkiye, Azerbaijan, Brazil form working structure for COP31. Report.az. https://report.az/en/cop29/turkiye-azerbaijan-brazil-form-working-structure-for-cop31; Agência Brasil. (9 Kasım 2026). COP31: Brazil hands over COP presidency to Türkiye. Agência Brasil. https://agenciabrasil.ebc.com.br/en/meio-ambiente/noticia/2026-11/cop31-brazil-hands-over-cop-presidency-turkiye
[15] Yeni Şafak. (12 Kasım 2026). Turkish Foreign Minister Hakan Fidan meets leaders at COP31. Yeni Şafak. https://en.yenisafak.com/world/turkish-foreign-minister-hakan-fidan-meets-leaders-at-cop31-3725469

Sekreteri Simon Stiell'le yaşanan gerginlik ise başkanlığın dürüst arabulucu imajını zedeledi. Suudi heyetinin başkanlığa ayrıcalıklı erişimi olduğu iddiaları da aynı etkiyi yarattı. Kurum, hem Agyeman-Rawlings'ten hem Stiell'den özür diledi, başkanlık da ayrıcalık iddialarını reddetti.[16] Ancak algının en az gerçeklik kadar belirleyici olduğu bir müzakerede bu tablo başlı başına bir maliyetti.

Başkanlık, önceki iki COP başkanlığının deneyiminden arabuluculuk sürecinde daha fazla yararlanabilirdi. Önceki iki başkanlık Antalya'da masanın hemen yanındaydı. Azerbaycan hazırlık sürecinin başından beri Türk ekibiyle birlikte çalışıyordu, Azerbaycanlı bir diplomat da başkan yardımcısı sıfatıyla kapanış oturumunu bir süre yönetti.[17] Brezilya'nın COP30 Başkanı Corrêa do Lago ise konferansın ikinci günü, Belém'de metne giremeyen fosil yakıtlardan uzaklaşma yol haritasını dolu bir salona sundu.[18] Belém'de fosil yakıt dili metinden çıktığında Brezilya, kapanış oturumunda gönüllü yol haritaları hazırlayacağını açıklayarak sorunu masa dışında yaşatmanın bir yolunu bulmuştu.[19] Antalya'da ise bu deneyimden arabuluculukta yararlanıldığına dair bir iz görülmedi. Çerçeve karar çökerken başkanlığın masaya koyduğu bir B planı da olmadı. Üstelik Kurum ile Bowen'ın Brezilya'nın yol haritası sunumunda bulunmaması, 35x35 elektrifikasyon hedefi ile fosil yakıt yol haritasının birbirini tamamlayabileceği bir fırsatın da kaçırıldığını düşündürüyor.[20] Kısacası Türkiye'nin arabuluculuk iddiası Antalya'da beklenen karşılığı bulmadı. Avustralya'nın Pasifik'in sesi olma iddiası da komşuları Marshall Adaları ve Vanuatu'nun metne itiraz etmesiyle gölgelendi.

Bu tablo dört gözlemle özetlenebilir. İlk olarak, metin kapanış oturumunda değil, taslaklar arasında boşaltıldı. İkincisi, çöküş tek bir aktörün değil, karşılıklı vetoların ürünüydü. Üçüncüsü, ikiye bölünmüş başkanlık bu vetoları yumuşatacak bir köprü kuramadı. Son olarak, teknik katman ayakta kalırken siyasi katman ciddi bir sarsıntı yaşadı.

II. Dubai'den Antalya'ya: Aşağı Yönlü Yürüyen Merdiven

Bir önceki bölümde özetlenen gelişmeleri merkeze alıp çöküşü yalnızca son haftanın pazarlıklarına ya da başkanlığın yönetim hatalarına bağlamak, bir depremi fay hattında yıllardır biriken gerilimi görmeden yalnızca son sarsıntıyla açıklamaya benzer. Dolayısıyla merceği biraz genişletip Dubai'deki COP28'den bu yana yapılan zirvelere bakmak gerekiyor. Bu dönemde fosil yakıtlar, finansman ve 1,5°C hedefi olmak üzere üç hatta benzer bir örüntünün tekrarlandığı görülüyor: Bir konferansta kazanılan dil bir sonrakinde teyit edilemiyor, ardından süreç dışına itiliyor ve sonunda metinden çıkıyor. Bu çerçevede bu bölümde değinilen üç başlık masaya yatırılacaktır.

a) Fosil Yakıtlar: Kazanımdan Sessizliğe

2023'te Dubai'de yaklaşık 200 ülke, otuz yıllık müzakereler tarihinde ilk kez iklim değişikliğinin ana nedenine atıf yaparak enerji sistemlerinde fosil yakıtlardan uzaklaşma konusunda uzlaştı.

[16] Yetkin M. (23 Kasım 2026). COP31 fiyaskosu ve Kurum'un sonuç getirmeyen kurumu. Yetkin Report. https://yetkinreport.com/2026/11/23/cop31-fiyaskosu-ve-kurumun-sonuc-getirmeyen-kurumu/; Turkish Minute. (23 Kasım 2026). Turkey's COP31 presidency sparks criticism after climate talks end without a deal (Reuters aktarımı). Turkish Minute. https://www.turkishminute.com/2026/11/23/turkeys-cop31-presidency-sparks-criticism-after-climate-talks-end-without-a-deal/

[17] Report.az. (Kasım 2026). Babayev: Azerbaijani consultants play important role in preparations for COP31. Report.az. https://report.az/en/foreign-politics/babayev-azerbaijani-consultants-play-important-role-in-preparations-for-cop31; Yetkin, COP31 fiyaskosu ve Kurum'un sonuç getirmeyen kurumu. A.g.y.

[18] UN News. (10 Kasım 2026). COP31: Energy transition takes centre stage as countries map path beyond fossil fuels. UN News. https://news.un.org/en/story/2026/11/1168775

[19] IISD Earth Negotiations Bulletin. (2025). Summary report, 10–21 November 2025. IISD Earth Negotiations Bulletin. https://enb.iisd.org/belem-un-climate-change-conference-cop30-summary

[20] Carbon Brief, COP31: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Antalya. A.g.y.

Ne var ki Suudi Arabistan, bu metni daha imza anında bir "seçenekler menüsü" olarak tanımladı. 2024'te Bakü'de gerçekleşen COP29'da Riyad, fosil yakıtlar dâhil belirli sektörleri hedef alan hiçbir metni kabul etmeyeceğini açıkladı. Bu nedenle BAE Diyaloğu'nda uzlaşı sağlanamadı ve küresel durum değerlendirmesinin takibi COP30'a ertelendi. Belém'de ise yaklaşık 80 ülkenin desteklediği çıkış yol haritası Çin, Hindistan, Rusya ve Suudi Arabistan tarafından engellendi ve nihai metin fosil yakıtlara hiç değinmedi. Çözümse, sorunu masanın dışına taşımakta bulundu. Bu çerçevede Nisan 2026'da Santa Marta'da düzenlenen Fosil Yakıtlardan Uzaklaşma Konferansı'nda (TAFF) dünya ekonomisinin üçte birini temsil eden 57 ülke bir araya geldi, ama müzakere edilmiş bir sonuç çıkmadı.[21] Santa Marta'dan sonuç çıkmasa da artık COP'larda bir bütün olarak ele alınması gereken sorunlar ve anlaşmazlıklar başka adreslere, uzak salonlara havale edilmeye başlandı.

Buna karşın Antalya'yı Belém'den ayıran fark, iki cephede birden yaşanan sertleşme. Bir yanda 2024'te BAE Uzlaşısı'nın en az beş yıl dokunulmaz kalmasında ısrar eden Rusya,[22] bu kez hiçbir fosil yakıt ifadesini kabul etmezken öbür yanda Belém'de fosil yakıtlara değinmeyen metne onay verse de aynı sessizliği ikinci kez kabul etmeyen AB var. Kısacası Dubai'de kazanılan dil Bakü'de teyit edilemedi, Belém'de süreç dışına itildi, Antalya'da ise bu sessizlik artık kabul görmedi. Lavanya Rajamani'nin vurguladığı gibi, bugün asıl soru açık bir atfın neyi sağlayacağı değil, yokluğunun neyi ima edeceğidir.[23]

Antalya'daki tıkanma, 2009'da Kopenhag'da düzenlenen COP15'i akla getiriyor. Kopenhag'da kapsamlı bir anlaşmaya varılamamış, altı yıl sonra ise Paris Anlaşması kabul edilmişti. Peki, Antalya da yeni bir iklim anlaşmasının habercisi olabilir mi? Bugünkü koşullarda bu ihtimal zayıf görünüyor. Zira iki durum arasında temel bir fark var. Kopenhag, Kyoto Protokolü'nün yukarıdan aşağı mimarisinin çöküşüydü ve yerine aşağıdan yukarı işleyen Paris modeli kuruldu. Antalya ise Paris Anlaşması'nın getirdiği bu modelin siyasi yönlendirme kapasitesinin neredeyse tükendiğini gösteriyor. Üstelik bugün masada Paris'in yerine konabilecek, üzerinde uzlaşılmış bir model yok. Santa Marta gibi girişimler ancak bir tamamlayıcı olabilir, bir alternatif değil.

b) Finansman: Ölçüsü Küçülen Sözler

Antalya'da uzlaşmayı güçleştiren ikinci başlık finansmandı. Taraflar, fosil yakıtlardan uzaklaşma çağrısının nasıl ilerletileceğini tartışırken gelişmekte olan ülkeler, iklim politikalarını uygulamak için ne kadar kaynağa güvenebileceklerini bilmek istiyordu. Bu konudaki güven açığı Bakü'deki COP29'dan Antalya'ya taşınmıştı. Bakü'de gelişmiş ülkelerin öncülüğünde gelişmekte olan ülkelere sağlanacak iklim finansmanının 2035'e kadar yılda en az 300 milyar dolara çıkarılması hedeflendi. Aynı kararda bütün aktörlere, kamu ve özel kaynaklardan sağlanan toplam finansmanı aynı tarihe kadar yılda en az 1,3 trilyon dolara yükseltmek için iş birliği çağrısı yapıldı.[24] Dolayısıyla 1,3 trilyon doların ne kadarının gelişmiş ülkelerin kamu bütçelerinden karşılanacağı açık kaldı.

Bu belirsizlik, Antalya'da özellikle uyum finansmanında görünür hâle geldi. Glasgow'da gelişmiş ülkelere, gelişmekte olan ülkelere sağladıkları uyum finansmanını 2025'e kadar 2019

[21] Dunne D. (30 Nisan 2026). Santa Marta: Key outcomes from first summit on 'transitioning away' from fossil fuels. Carbon Brief. https://www.carbonbrief.org/santa-marta-key-outcomes-from-first-summit-on-transitioning-away-from-fossil-fuels/

[22] Interfax. (26 Kasım 2024). Russia insists on inviolability of UAE Consensus wording for at least 5 years. Interfax. https://www.interfax.com/newsroom/top-stories/108055/

[23] TIME. (22 Kasım 2026). Why the World's Climate Talks Broke Down. TIME. https://time.com/article/2026/11/22/Why-the-Worlds-Climate-Talks-Broke-Down/

[24] UNFCCC. (Baku 2024). Karar 1/CMA.6: New collective quantified goal on climate finance. UNFCCC.

düzeyinin en az iki katına çıkarma çağrısı yapılmıştı. Belém'de ise 2035'e kadar uyum finansmanının en az üç katına çıkarılması çağrısında bulunuldu ancak bu artışın hangi yılın finansman düzeyi üzerinden hesaplanacağı belirtilmedi. Hesaplamaya esas alınacak tutarın belirsiz kalması, Antalya'da taraflar arasındaki anlaşmazlığı derinleştirdi.

Antalya'da gelişmekte olan ülkeler, hedefin 2035'e kadar yılda en az 120 milyar dolar olarak açıkça yazılmasını istedi. İlk taslakta yer alan bu tutar sonraki metinlerden çıkarıldı. Kapanışta sunulan taslaktaysa Finans Daimî Komitesi'nin olası başlangıç değerlerini inceleyerek 2027'de rapor sunması önerildi. Antalya Paktı kabul edilmeyince bu öneri karara dönüşmedi. Tartışmanın kırılgan ülkeler açısından önemi rakamlarda da görülmektedir.

BM Çevre Programı'na (UNEP) göre, 2024'te gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere uyum amacıyla aktarılan uluslararası kamu finansmanı 28,2-31,7 milyar dolar düzeyindeydi. Gelişmekte olan ülkelerin 2035'teki yıllık uyum finansmanı ihtiyacı ise 305 milyar dolar olarak tahmin ediliyor.[25]

Uyum önlemlerine rağmen ortaya çıkan kayıp ve zararlar söz konusu olduğunda ise finansman açığı, ülkelerin yaptığı başvurularda doğrudan görülmektedir. Kayıp ve Hasar Fonu 2022'de kuruldu ve 2023'te işler hâle getirildi. Fonun Belém'de açılan ve Haziran 2026'da kapanan ilk finansman çağrısına, 119 ülkeyi kapsayan toplam 2,8 milyar dolar tutarında 176 başvuru geldi. Bu çağrı kapsamında ayrılan kaynak ise 342 milyon dolardı.[26] Başka bir ifadeyle, daha ilk çağrıda talep, ayrılan kaynağın sekiz katını aştı. Antalya'da "Kim ödeyecek?" sorusuna ortak bir yanıt bulunamamasının kırılgan ülkeler açısından anlamı tam da burada yatmaktadır. Kayıp ve zararlarını karşılamak için başvurabilecekleri bir fon var, ancak erişebilecekleri kaynak neredeyse yok.

c) 1,5°C ve Bilim: Sınırlamaktan Aşımı Yönetmeye

BM Genel Sekreteri António Guterres'in Belém'de 1,5°C'nin geçici aşımını kaçınılmaz ilan etmesinin ardından Antalya taslağı da aşımın büyüklüğünü ve süresini en aza indirmeyi ve ısınmayı mümkün olan en kısa sürede yeniden 1,5°C'nin altına çekmeyi vurguladı. Başka bir ifadeyle, barajın taşmasını önlemekten, taşacağını kabul edip taşkının süresini kısaltmayı konuşmaya geçildi. Üstelik metin 1,5°C'yi "ulaşılabilir" tutmak isterken "fosil yakıt" terimini bile çıkarmıştı. Başka bir anlatımla bilim de artık pazarlık konusu hâline geldi. Suudi Arabistan, Rusya ve Hindistan, IPCC raporlarının 2028 Küresel Durum Değerlendirmesi'nden sonraya ertelenmesini istemekle suçlandı. AR7 takviminde uzlaşılamaması da IPCC tarihinde emsalsiz bir durum olarak kayda geçti.[27]

Yukarıda özetlenen üç hat ışığında gerilemenin tek yönlü olmadığını söylemek mümkün. Fosil yakıtlarda petrol ve gaz üreticileri, finansmanda Kuzey'deki bağışçılar frene bastı. Her iki taraf da kendi taahhüdünü karşı tarafınkine bağladı. Bu karşılıklı restleşme karşısında ise Nepal'den ada ülkelerine, Afrika'dan Latin Amerika'ya sıcak hava dalgaları, seller, taşkınlar ve don olaylarıyla iklim değişikliğinin etkilerini en yakıcı biçimde yaşayan ülkeler yine belirsizliğe terk edildi. Gana Çevre, Bilim ve Teknoloji Bakanı Dr. Zanetor Agyeman-Rawlings, konferans

[25] Energynews. A.g.y.; UNEP. (Nairobi, 4 Kasım 2026). Adaptation Gap Report 2026. UNEP. https://www.unep.org/en/publications/report/adaptation-gap-report-2026

[26] UNFCCC. (2026). Report of the Board of the Fund for responding to Loss and Damage. FCCC/CP/2026/7 - FCCC/PA/CMA/2026/12. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cp2026_07_cma2016_12_adv.pdf ; Third World Network. (24 Temmuz 2026). Loss & Damage Fund: US$474 million available, but US$2.8 billion needed for starting pipeline. TWN Info Service on Climate Change. https://twn.my/title2/climate/info.service/2026/cc260706.htm

[27] Carbon Brief. (2026). Ongoing failure to agree AR7 timeline is 'unprecedented' in IPCC history. Carbon Brief. https://www.carbonbrief.org/ongoing-failure-to-agree-ar7-timeline-is-unprecedented-in-ipcc-history/

boyunca Afrika ülkelerinin yeterli finansman ve teknik destek olmadan yeni iklim yükümlülükleri üstlenmemesi gerektiğini vurgulamıştı. Afrika Grubu adına kapanış oturumunda söz alan Gana da metnin "en iyisi olmadığını" belirtti ve baz yılı olmayan bir taahhüdün finansman olarak adlandırılamayacağını söyledi.[28] Başka bir ifadeyle yük, dünyanın bu duruma gelmesinde en az payı olan, ancak bedelini en ağır biçimde ödeyen ülkelerin omuzlarında kaldı.

III. Kalıcı Tıkanma mı Yol Kazası mı?

Antalya'nın son iki gününde tansiyon yükseldi ve taslak metinler üzerinde uzlaşı sağlanamadı. Öte yandan birinci bölümde ele alınan yönetim sorunlarına karşın bu tıkanma ne yalnızca bir başkanlık hatasına ne de son gecenin pazarlıklarına indirgenebilir. Tıkanmayı anlamak için yapısal örüntüleri ve onları harekete geçiren aktörleri birlikte okumak gerekiyor.

a) Dört Örüntü, Üç Katman

İlk olarak, Paris Anlaşması'ndaki beklentinin aksine yürüyen merdiven inmeye devam ediyor ve her geri çekilme bir sonraki konferans için yeni bir taban oluşturuyor. İkincisi, veto koalisyonları genişliyor ve veto artık iki yönlü işliyor; kutuplaşma gittikçe görünür hâle geliyor. Bakü'de öndeki isim Suudi Arabistan'dı, Belém'de dört büyük aktör vardı, Antalya'da ise Rusya net biçimde sahneye çıktı. Daha önce iddialı hedefleri hep petrol ve gaz üreticileri engelliyordu; bu kez iddialı hedeflerin savunucuları da en düşük ortak paydayı engelledi. Üçüncüsü, konu bağlantıları kilitlendi. Bakü'deki güven açığı kapanmadıkça azaltımda, fosil yakıtlarda ilerleme olmadıkça da finansmanda esneklik beklemek gerçekçi değil. Son olarak, iklim politikasının farklı boyutları birden fazla masada ele alınıyor. Fosil yakıtlardan uzaklaşmayı hızlandırmak isteyen ülkeler Santa Marta'da bir araya gelirken, karbon düzenlemelerinin uluslararası ticarete etkisi Antalya'dan önce DTÖ'nün gündemine girmişti. Bu ayrım önemli. COP'ta uzlaşmanın güçleşmesi bazı ülkeleri başka platformlarda iş birliği aramaya yöneltiyor. Buna karşılık ticarette, ulusal iklim politikaları başka ülkelerin üreticilerini etkilediği için zaten ayrı bir müzakere ve uyuşmazlık alanı oluşuyor.

Bu örüntüler üç katmandan besleniyor. Yapısal katmanda uzlaşı kuralı var. Yaklaşık 130 ülkenin desteklediği fosil yakıt mektubunun çöküşü önleyememesi bu durumun örneği. Bowen'ın hatırlattığı gibi, bu kuralı değiştirmek de konsensüs gerektiriyor.[29] Jeopolitik katmanda ABD'nin yokluğu ve zayıf ABD-Çin koordinasyonu Suudi Arabistan'ın elini güçlendirdi. Nitekim Paris Anlaşması'nın ortaya çıkmasında ABD ile Çin arasındaki eş güdüm etkili olmuştu. Bunun yanında Hürmüz Krizi de enerji güvenliğini iklim gündeminin önüne geçirdi. Yönetişim katmanında ise birinci bölümde ayrıntılandırılan ikili başkanlık modeli, bu kilitlenmeyi çözmek yerine derinleştirdi. Son olarak bütün düğümlerin tek bir metne yüklenmesi, çerçeve metni tüm kırmızı çizgilerin çarpıştığı ve veto kartlarının cesurca masaya sürüldüğü bir alana dönüştürdü. Başkanlığın Şubat 2026'da fosil yakıtlara öncelik verilmesini reddetmiş olması[30] da çöküşün tam bu eksende yaşanması karşısında sorgulanmayı hak ediyor.

[28] Oppong-Ansah A. (15 Kasım 2026). Dr Zanetor Agyeman-Rawlings cautions Africa against new climate demands without funding. Ghana News Agency. https://gna.org.gh/2026/11/dr-zanetor-agyeman-rawlings-cautions-africa-against-new-climate-demands-without-funding/.

[29] WION. (Kasım 2026). Reasons COP31 failed to produce a main political agreement: Fossil fuel lobby wins as consensus becomes liability. WION. https://www.wionews.com/world/reasons-cop31-failed-to-produce-a-main-political-agreement-fossil-fuel-lobby-wins-as-consensus-becomes-liability-1795418078384

[30] Climate Home News. (12 Şubat 2026). COP31 chief slams climate backsliding but rejects priority focus on fossil fuels. Climate Home News. https://www.climatechangenews.com/2026/02/12/cop31-chief-slams-climate-backsliding-but-rejects-priority-focus-on-fossil-fuels/

b) Aktörler: Ticaretten Finansmana Fosil Yakıtlardan Uyuma Kırmızı Çizgiler Seti

Antalya'nın ardından AB'nin süreci bilerek yokuşa sürdüğü iddiası dolaşıma girdi. Bu iddiayı destekleyen unsurlar var. Örneğin AB, Hürmüz Krizi sonrasında içeride iklim kurallarını gevşetti: 2035 araç yasağı %90'lık bir filo kesintisine indirildi, metan kuralları ertelendi, 2030 sonrası iklim paketi 2027'ye kaldı.[31] Ancak AB, Antalya'da gaz pedalına da yüklendi. Taslaktaki gizli ticaret kısıtlamalarına karşı iş birliği çağrısı ve 5,1-6,8 trilyon dolarlık finansman ihtiyacı tespiti AB'yi rahatsız eden maddelerdi. Uyum finansmanını üç katına çıkarma atıflarına da AB, Japonya ve Norveç birlikte itiraz etti.[32] Öte yandan AB bu tutumunda yalnız değildi; birinci bölümde belirtildiği gibi İngiltere'den ada ülkelerine uzanan geniş bir grup da metne itiraz etmişti. Bununla beraber AB'nin itirazı fosil yakıtlar üzerinde yoğunlaştı. Açıktır ki paketin bütünü üzerindeki uzlaşmazlık, Brüksel'in çekincelerinin bulunduğu finansman ve ticaret hükümlerinin de kabul edilmemesiyle sonuçlandı. Bu noktada yanıt aranması gereken şu: Fosil yakıtlardan uzaklaşma çağrısını açıkça yineleyen, aynı zamanda finansman ve ticaret konusunda daha güçlü hükümler içeren bir metin AB'nin desteğini alabilir miydi?

Rusya ise dört katmanda direndi. Ekonomik katmanda Edelgeriyev, piyasa baskıları sürerken hidrokarbonlardan hızlandırılmış çıkıştan söz etmenin "kesinlikle uygunsuz" olduğunu söyledi.[33] Hürmüz Krizi sonrası alternatif tedarikçi olarak pazarlık gücü kazanan Moskova'nın geri adım atmaması ekonomik hesaplara dayanıyor. Doktriner katmanda Rusya, mevcut kararların ulusal enerji karmalarına müdahale etmediğini savunuyor. Bununla beraber Dubai'yi tavan olarak görmekten, anılmasını bile reddetmeye geçti. Teknik katmanda 35x35 hedefinin yol haritasını ve mekanizmasını yetersiz buldu. Bu itiraz doğrudan Türkiye başkanlığının vitrinini hedef aldı. Ticari ve jeopolitik katmanda ise SKDM'ye karşı açtığı DTÖ davası ve 2023'te AB üyesi bir ülkenin COP29 ev sahipliğini engellemesi, Moskova'nın iklim masasını Avrupa ile hesaplaşmanın sahalarından biri olarak gördüğünü gösteriyor. Rusya ayrıca Vatikan ile toplumsal cinsiyet atıflarına itiraz ederek İklim Güçlendirme Eylemi planını düşürdü. Peki, bu sertleşme Hürmüz Krizi'nin yarattığı konjonktürel bir fırsatçılık mı, yoksa stratejik bir kırılma mı? 2024'ten bu yana tutarlı biçimde sertleşen çizgi, ikinci değerlendirmeyi baskın kılıyor.

Diğer aktörlerin tutumlarına bakıldığında Suudi Arabistan ve Arap Grubu, karbon yakalama teknolojisine metinde yer verilmesini destekledi ancak fosil yakıtlardan uzaklaşma çağrısının açıkça yinelenmesine karşı çıktı. Nitekim aynı grup Azaltım Çalışma Programı'nın kapsamının genişletilmesini de kırmızı çizgi ilan etti. Çin ve Hindistan, Antalya'da içinde fosil yakıt geçmeyen, karbon yakalamaya yeşil ışık yakan metne itiraz etmedi, ama Belém'de yol haritasını engelleyen dörtlünün içindeydi. Yani iki ülke fosil yakıt dili yokken uzlaşıya razı, varken mesafeli görünüyor. Afrika Grubu'nun önceliği ise fosil yakıt dili değil, finansmanın somutlaştırılmasıydı. Grup çerçeve metni engellemedi, ama uyum finansmanını üç katına çıkarma hükümlerine, Antalya-Addis Ababa yol haritasına ve adil geçiş yaklaşımına itirazlarını kayda geçirdi.[34] Ada ülkeleri için fosil yakıtlara değinmeyen bir metin zayıf değil, kabul edilemezdi. Müzakere başkanı Avustralya'nın yeni bir iklim finansmanı taahhüdünde

[31] UnHerd. (Kasım 2026). COP31 has exposed Europe's lonely climate crusade. UnHerd. https://unherd.com/newsroom/cop31-has-exposed-europes-lonely-climate-crusade/
[32] Climate Action Network. (15 Kasım 2026). State of Play from Antalya: COP31 Midway Media Brief. Climate Action Network. https://climatenetwork.org/2026/11/15/state-of-play-from-antalya-cop31-midway-media-brief/
[33] Interfax. (Kasım 2026). [Rusya Devlet Başkanı İklim Temsilcisi Ruslan Edelgeriyev'in COP31 öncesi açıklamaları]. Interfax. https://interfax.com/newsroom/top-stories/119906/
[34] IISD Earth Negotiations Bulletin. (18 Kasım 2026). Daily report for 18 November 2026. IISD Earth Negotiations Bulletin. https://enb.iisd.org/antalya-un-climate-change-conference-cop31-daily-report-18nov2026; IISD Earth Negotiations Bulletin, 22 November 2026. A.g.y.

bulunmadığı için eleştirilmesi de başkanlığın aynı zamanda taraf olarak algılanması sorununu gündeme getirdi.[35] Masada olmayan ABD ise belki de en belirleyici "aktör"dü. Basitçe kırmızı çizgiler bir araya geldi ve iklim değişikliğiyle mücadeleye karşı Antalya özelinde bir duvar ördü.

IV. Dönüşümün Maliyetini Kim Üstlenecek: İklim Müzakerelerinin Ticaret Boyutu

Antalya'da finansman tartışmalarına yön veren sorulardan biri, iklim değişikliğiyle mücadelenin maliyetinin ülkeler arasında nasıl paylaşılacağıydı. Aynı soru ticarette, bu kez üreticiler açısından karşımıza çıkıyor. Nitekim Antalya'da gelişmekte olan ülkelerin AB'nin Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması'na (SKDM) yönelik itirazları da müzakerelere yansıdı. AB pazarına çelik ya da alüminyum satan bir üretici açısından mesele oldukça somut. Kendi ürününün karbon maliyeti hesaplanırken aynı pazarda rekabet ettiği Avrupalı üreticinin ne ölçüde karbon maliyeti üstlendiği de önem taşıyor.

Bu tartışmanın hukuki boyutu Antalya'dan önce DTÖ'nün gündemine girmişti. Rusya'nın başvurusu üzerine 25 Eylül 2026'da kurulan panelin önünde birbiriyle bağlantılı iki konu bulunuyor.[36] Moskova, hem AB'nin ithal ürünlere uyguladığı sınır düzenlemesine itiraz ediyor hem de AB Emisyon Ticaret Sistemi kapsamındaki ücretsiz tahsisatların yasaklanan ihracat sübvansiyonu niteliği taşıdığını ileri sürüyor. İki itirazın aynı dosyada yer alması, sınırda uygulanan karbon düzenlemesiyle AB içindeki sanayi politikasının ticaret ortakları açısından ne kadar yakından bağlantılı olduğunu gösteriyor.

Türkiye'nin yanı sıra Çin, Hindistan, Suudi Arabistan, ABD, Birleşik Krallık ve Japonya'nın da aralarında bulunduğu yirmiyi aşkın DTÖ üyesi dosyaya üçüncü taraf olarak katılıyor. Farklı iklim politikaları ve ticari çıkarları olan bu ülkelerin aynı davayı izlemesi, panelde ele alınacak sorunun Rusya ile AB arasındaki anlaşmazlığın çok ötesine uzandığının kanıtı. Türkiye açısından dosyanın önemi de burada ortaya çıkıyor. AB pazarına ihracat yapan sanayinin karşılaşacağı karbon maliyeti ile Türkiye'nin kendi emisyon ticaret sisteminde üreticilere hangi koşullarda ücretsiz tahsisat sağlayacağı, Ankara'nın birlikte değerlendirmesi gereken iki politika tercihi.

Sonuç: Türkiye İçin Anlamı ve Politika Önerileri

Başlıktaki soruya yanıt vermek için Antalya Paktı'nın akıbetiyle müzakerelerin genel seyrini birbirinden ayırmak gerekiyor. Çöküş Antalya Paktı'yla sınırlı kaldı. Taraflar siyasi metin üzerinde uzlaşamadı ancak teknik başlıklarda kararlar alındı ve müzakereler sürdü. Başka bir ifadeyle geminin makinesi çalışmaya devam etti ancak ortak bir rota belirlenemedi. Kalıcı olup olmayacağı tartışılan mesele de tarafların bu ortak rotayı belirlemekte yaşadığı tıkanmadır.

Bu siyasi tıkanma Antalya'ya özgü değil. Taraflar, enerji sistemlerinde fosil yakıtlardan uzaklaşma çağrısını nasıl ilerletecekleri ve iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamak zorunda olan ülkelerin hangi kaynaklara güvenebileceği konusunda Dubai'den bu yana ayrışıyor. Antalya'da bu iki anlaşmazlık çerçeve karar tasarılarında düğümlendi. İki ülke arasında bölünen başkanlık da bu düğümü çözecek siyasi ve diplomatik kapasiteyi ortaya koyamadı. Ancak ikinci ve üçüncü bölümlerde gösterildiği gibi tıkanmanın kökleri, başkanlığın yönetim hatalarından ve son gecenin pazarlıklarından daha geriye uzanıyor. Antalya Paktı'nın kabul edilememesi, önceki zirvelerden taşınan bu anlaşmazlıkları görünür kıldı. Tıkanmanın kalıcı olup olmayacağı, fosil yakıtlardan uzaklaşma konusunda atılacak adımlarla uyum

[35] Carbon Brief, COP31: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Antalya. A.g.y.
[36] Dünya Ticaret Örgütü. (t.y.). DS639: European Union and its Member States - Carbon Border Adjustment Mechanism. Dünya Ticaret Örgütü. https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds639_e.htm

finansmanı konusunda verilecek güvencelerin aynı pakette ne ölçüde buluşturulabileceğine bağlı.

Siyasi metin üzerinde uzlaşı sağlanamazken Eylem Gündemi kapsamında yeni iş birliği alanları açıldı. Türkiye'nin konferansın ilk haftasında açıkladığı yeşil yatırım ortaklıkları ve bazı Afrika ülkelerinin destek verdiği 35×35 elektrifikasyon girişimi bunlar arasında yer aldı. Küresel nihai enerji tüketiminde elektriğin payını 2035'e kadar yüzde 35'e çıkarmayı öngören hedef, Antalya Paktı kabul edilmediği için bütün tarafların benimsediği bir COP31 hedefi hâline gelemedi. Antalya'nın etkisini değerlendirirken masanın dışında başlatılan bu gönüllü girişimlerin akıbetine de bakmak gerekecek. Hangi yatırımların hayata geçtiği ve finansmana erişimde güçlük yaşayan ülkelerin bunlardan ne ölçüde yararlandığı, bu girişimlerin etkisini gösterecek.

Türkiye açısından COP32'ye kadar sürecek başkanlık dönemi, Antalya'da açık kalan iki konuda ilerleme aramak için bir fırsat. Bunlardan ilki, Dubai'de benimsenen fosil yakıtlardan uzaklaşma çağrısının nasıl izleneceği. Türkiye, Santa Marta süreciyle nasıl bir ilişki kuracağını ve bu süreçteki tartışmaları COP gündemine nasıl taşıyacağını netleştirebilir. Bu noktada Belém deneyimi yol gösterici olabilir. Brezilya'nın fosil yakıt yol haritası ile 35x35 elektrifikasyon hedefini birbirine bağlayan bir başkanlık raporu, Antalya'da geniş destek bulduğu hâlde Pakt'la düşen unsurları kayda geçirebilir ve Temmuz 2027'de Tuvalu ile İrlanda'nın ev sahipliğinde Pasifik'te düzenlenecek, fosil yakıtlardan adil geçiş üzerine ikinci uluslararası konferansa bir köprü kurabilir.[37] Ancak böyle bir adımın inandırıcılığı, aşağıda ele alınan kömür takvimine bağlıdır. İkincisi uyum finansmanı. Antalya'da finansmanın üç katına çıkarılmasına ilişkin tartışma, basit ama belirleyici bir soruda düğümlendi: Hangi tutarın üç katı? Başlangıç değerine ilişkin seçenekleri inceleyecek bir teknik rapor ile Antalya-Addis Ababa yol haritası son taslakta önerildi, ancak Pakt kabul edilmeyince bu öneriler söz konusu karar yoluyla hayata geçirilemedi. Türkiye'nin Etiyopya ile yürüteceği temaslarda baz yılın ve hesaba katılacak finansman akışlarının açıklığa kavuşturulması, Addis Ababa öncesinde güveni yeniden kurmaya yönelik somut bir katkı sunabilir.

Başkanlığın uluslararası düzeyde savunduğu elektrifikasyon hedefinin Türkiye'deki karşılığı ise elektrik üretiminde görülecek. Bu nedenle 35×35'in takibinde iki göstergenin birlikte yayımlanması yerinde olur: Elektriğin nihai enerji tüketimindeki payı ne kadar artmakta ve ilave elektrik talebinin ne kadarı temiz kaynaklardan karşılanmakta? Kapanışa sunulan metin de elektrifikasyonun Paris Anlaşması'nın sıcaklık hedefine katkısını temiz enerji kullanımıyla ilişkilendirdi. Türkiye açısından bu iki göstergeyi tamamlayacak adım, kömürden elektrik üretiminin hangi takvimle azaltılacağını ve bu süreçten etkilenecek çalışanlarla kömür havzalarının nasıl destekleneceğini ortaya koymaktır.

Dönüşümün maliyetini kimin üstleneceği sorusu, Türkiye'nin sanayi ve ticaret politikasında da gündeme geliyor. Türkiye, bir yandan AB pazarına ihracat yapan sektörlerin SKDM kapsamında karşılaşacağı maliyetleri değerlendirirken diğer yandan kendi emisyon ticaret sisteminde ücretsiz tahsisatın kapsamını belirlemekte. Rusya'nın AB'nin sınır düzenlemesi ve ücretsiz tahsisat uygulamasına ilişkin olarak DTÖ'ye taşıdığı, Türkiye'nin de üçüncü taraf sıfatıyla katıldığı DS639 uyuşmazlığı bu iki tercihin neden birlikte ele alınması gerektiğini gösteriyor. Ankara açısından somut bir adım, temiz elektriğe erişimin ve ulusal karbon

[37] UN News, COP31: Energy transition takes centre stage as countries map path beyond fossil fuels. A.g.y.; Heinrich Böll Stiftung. (29 Ekim 2026). COP31: Overshoot, Financial Injustice and the Fight for a Fossil-Free Future. Heinrich Böll Stiftung. https://www.boell.de/en/2026/10/29/cop31-overshoot-financial-injustice-and-fight-for-a-fossil-free-future

fiyatlandırmasının ihracatçı üreticilerin maliyetleri üzerindeki etkisini sektör bazında hesaplamak olacaktır.

Antalya'nın ardından Türkiye'nin önünde birbiriyle bağlantılı iki sorumluluk bulunuyor. İlki, COP31 Başkanı olarak fosil yakıtlardan uzaklaşma ve uyum finansmanı konularında birbirinden uzaklaşan tarafları yeniden bir araya getirmek. Antalya deneyiminin gösterdiği gibi bu, teknik müzakere birikimi kadar başkentlerde yürütülecek bir hazırlık diplomasisini de gerektiriyor. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın birikimini Dışişleri Bakanlığı'nın büyükelçilik ağı ve çok taraflı müzakere deneyimiyle buluşturacak ortak bir yapı, Addis Ababa'ya devir sürecini daha sağlam bir zemine oturtabilir. İkincisi, öncülük ettiği elektrifikasyon hedefinin kendi enerji politikasında neyi değiştireceğini göstermek. Türkiye'nin başkanlık döneminden kalacak miras, Addis Ababa'ya hangi başlıklarda uzlaşma zemini taşıyabildiği kadar, artan elektrik talebini nasıl karşılayacağına ve dönüşümün maliyetini nasıl paylaşacağına vereceği yanıtla da şekillenecek.

Kaynakça

AFP (Kasım 2026). Bad COP, worse COP: What's next after climate talks fail. The Standard. https://www.thestandard.com.hk/world/article/349343/Bad-COP-worse-COP-Whats-next-after-climate-talks-fail

Agência Brasil (9 Kasım 2026). COP31: Brazil hands over COP presidency to Türkiye. Agência Brasil. https://agenciabrasil.ebc.com.br/en/meio-ambiente/noticia/2026-11/cop31-brazil-hands-over-cop-presidency-turkiye

Al-Monitor (Kasım 2026). Saudi Arabia defends stance on climate reports amid COP31 fight. Al-Monitor. https://www.al-monitor.com/originals/2026/11/saudi-arabia-defends-stance-climate-reports-amid-cop31-fight

Birleşmiş Milletler (2015). Paris Anlaşması. Birleşmiş Milletler.

Bloomberg (16 Kasım 2024). COP29 Clash Brews as Saudis Resist Restating Fossil Fuel Pledge. BNN Bloomberg. https://bnnbloomberg.ca/investing/commodities/2024/11/16/cop29-clash-brews-as-saudis-resist-restating-fossil-fuel-pledge

bne IntelliNews (Kasım 2026). COP31 in Turkey collapses without deal as EU rejects text silent on fossil fuels. bne IntelliNews. https://www.yahoo.com/news/world/articles/cop31-turkey-collapses-without-deal-000618355.html

Carbon Brief (Kasım 2026). COP31: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Antalya. Carbon Brief. https://www.carbonbrief.org/cop31-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-antalya

Carbon Brief (2026). Ongoing failure to agree AR7 timeline is 'unprecedented' in IPCC history. Carbon Brief. https://www.carbonbrief.org/ongoing-failure-to-agree-ar7-timeline-is-unprecedented-in-ipcc-history/

CASRAI (Kasım 2026). COP31 ends without agreement as EU rejects fossil fuel text. CASRAI. https://casrai.org/news/cop31-ends-without-agreement-eu-rejects-fossil-fuel-text-2026

Climate Action Network (15 Kasım 2026). State of Play from Antalya: COP31 Midway Media Brief. Climate Action Network. https://climatenetwork.org/2026/11/15/state-of-play-from-antalya-cop31-midway-media-brief/

Climate Home News (12 Şubat 2026). COP31 chief slams climate backsliding but rejects priority focus on fossil fuels. Climate Home News. https://www.climatechangenews.com/2026/02/12/cop31-chief-slams-climate-backsliding-but-rejects-priority-focus-on-fossil-fuels/

Dunne D. (30 Nisan 2026). Santa Marta: Key outcomes from first summit on 'transitioning away' from fossil fuels. Carbon Brief. https://www.carbonbrief.org/santa-marta-key-outcomes-from-first-summit-on-transitioning-away-from-fossil-fuels/

Dünya Ticaret Örgütü (t.y.). DS639: European Union and its Member States - Carbon Border Adjustment Mechanism. Dünya Ticaret Örgütü. https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds639_e.htm

Energynews (Kasım 2026). COP31: African countries demand $120 billion for adaptation and challenge the draft agreement. Energynews. https://energynews.pro/en/cop31-african-countries-demand-120-billion-for-adaptation-and-challenge-the-draft-agreement

Heinrich Böll Stiftung (29 Ekim 2026). COP31: Overshoot, Financial Injustice and the Fight for a Fossil-Free Future. Heinrich Böll Stiftung. https://www.boell.de/en/2026/10/29/cop31-overshoot-financial-injustice-and-fight-for-a-fossil-free-future

IISD Earth Negotiations Bulletin (22 Kasım 2026). Highlights and images for 22 November 2026. IISD Earth Negotiations Bulletin. https://enb.iisd.org/antalya-un-climate-change-conference-cop31-22Nov2026

IISD Earth Negotiations Bulletin (18 Kasım 2026). Daily report for 18 November 2026. IISD Earth Negotiations Bulletin. https://enb.iisd.org/antalya-un-climate-change-conference-cop31-daily-report-18nov2026

IISD Earth Negotiations Bulletin (2025). Summary report, 10–21 November 2025. IISD Earth Negotiations Bulletin. https://enb.iisd.org/belem-un-climate-change-conference-cop30-summary

Interfax (26 Kasım 2024). Russia insists on inviolability of UAE Consensus wording for at least 5 years. Interfax. https://www.interfax.com/newsroom/top-stories/108055/

Interfax (Kasım 2026). [Rusya Devlet Başkanı İklim Temsilcisi Ruslan Edelgeriyev'in COP31 öncesi açıklamaları]. Interfax. https://interfax.com/newsroom/top-stories/119906/

IPS News (Kasım 2026). COP31 Ends in Deadlock, Leaving Ethiopia To Pick up the Pieces. IPS News. https://www.ipsnews.net/2026/11/cop31-ends-in-deadlock-leaving-ethiopia-to-pick-up-the-pieces/

ODI (Kasım 2026). COP31 verdict: explosive finish a wake-up call for climate talks. ODI. https://odi.org/en/insights/cop31-verdict-explosive-finish-a-wake-up-call-for-climate-talks/

Oppong-Ansah A. (15 Kasım 2026). Dr Zanetor Agyeman-Rawlings cautions Africa against new climate demands without funding. Ghana News Agency. https://gna.org.gh/2026/11/dr-zanetor-agyeman-rawlings-cautions-africa-against-new-climate-demands-without-funding/

Report.az (Şubat 2026). Türkiye, Azerbaijan, Brazil form working structure for COP31. Report.az. https://report.az/en/cop29/turkiye-azerbaijan-brazil-form-working-structure-for-cop31

Report.az (Kasım 2026). Babayev: Azerbaijani consultants play important role in preparations for COP31. Report.az. https://report.az/en/foreign-politics/babayev-azerbaijani-consultants-play-important-role-in-preparations-for-cop31

Streamline Feed (Kasım 2026). COP31 draft text flags 1.5C overshoot in Antalya talks (DW aktarımı). Streamline Feed. https://streamlinefeed.co.ke/news/cop31-draft-text-flags-15c-overshoot-in-antalya-talks

Third World Network (Kasım 2026). 'Antalya pact' at COP 31 collapses as EU brinkmanship derails decision. TWN Info Service on Climate Change. https://twn.my/title2/climate/info.service/2026/cc261114.htm

Third World Network (24 Temmuz 2026). Loss & Damage Fund: US$474 million available, but US$2.8 billion needed for starting pipeline. TWN Info Service on Climate Change. https://twn.my/title2/climate/info.service/2026/cc260706.htm

TIME (22 Kasım 2026). Why the World's Climate Talks Broke Down. TIME. https://time.com/article/2026/11/22/Why-the-Worlds-Climate-Talks-Broke-Down/

Turkish Minute (23 Kasım 2026). Turkey's COP31 presidency sparks criticism after climate talks end without a deal. Turkish Minute. https://www.turkishminute.com/2026/11/23/turkeys-cop31-presidency-sparks-criticism-after-climate-talks-end-without-a-deal/

UA.News (Kasım 2026). [Rusya ve Vatikan'ın toplumsal cinsiyet atıflarını engellediğine ilişkin Politico Europe haberinin aktarımı]. UA.News. https://ua.news/en/dovkolo-svitu/diplomati-zaiavili-pro-blokuvannia-gendernikh-zgadok-rosiieiu-i-vatikanom-politico-europe

Ukrinform (Kasım 2026). Rusya ve Arap Grubu BM İklim Konferansı'nın nihai karar taslağını reddetti [Ukraynaca]. ČTK. https://www.ceskenoviny.cz/ukrinform/ukrajinsky/zprava.php?id=1464784

UN News (10 Kasım 2026). COP31: Energy transition takes centre stage as countries map path beyond fossil fuels. UN News. https://news.un.org/en/story/2026/11/1168775

UNEP (Nairobi, 4 Kasım 2026). Adaptation Gap Report 2026. UNEP. https://www.unep.org/en/publications/report/adaptation-gap-report-2026

UNFCCC (19 Kasım 2026). Draft text prepared under COP 31 Presidency consultations on Presidency-led Party-driven cover decision. UNFCCC. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Upload_dt_cop31_cover_decision.pdf

UNFCCC (2026). Report of the Board of the Fund for responding to Loss and Damage. FCCC/CP/2026/7 - FCCC/PA/CMA/2026/12. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cp2026_07_cma2016_12_adv.pdf

UNFCCC (Bakü, 2024). Karar 1/CMA.6: New collective quantified goal on climate finance. UNFCCC.

UNFCCC (Kasım 2026). Outcomes of the Antalya Climate Change Conference: Advance Unedited Versions (AUVs). UNFCCC. https://unfccc.int/cop31/auvs

UNFCCC (1 Kasım 2022). Letter from the incoming COP 27 President. UNFCCC. https://unfccc.int/documents/620586

UNFCCC (16 Kasım 2026). Transcript of COP31 press conference with COP31 President of Negotiations. UNFCCC. https://unfccc.int/es/node/665163

UNFCCC (2026). Information about the resource persons: Ayşin Turpancı. UNFCCC. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Bio_Aysin_Turpanci.pdf

UnHerd (Kasım 2026). COP31 has exposed Europe's lonely climate crusade. UnHerd. https://unherd.com/newsroom/cop31-has-exposed-europes-lonely-climate-crusade/

WION (Kasım 2026). Reasons COP31 failed to produce a main political agreement: Fossil fuel lobby wins as consensus becomes liability. WION. https://www.wionews.com/world/reasons-cop31-failed-to-produce-a-main-political-agreement-fossil-fuel-lobby-wins-as-consensus-becomes-liability-1795418078384

Yeni Şafak (12 Kasım 2026). Turkish Foreign Minister Hakan Fidan meets leaders at COP31. Yeni Şafak. https://en.yenisafak.com/world/turkish-foreign-minister-hakan-fidan-meets-leaders-at-cop31-3725469

Yetkin M. (23 Kasım 2026). COP31 fiyaskosu ve Kurum'un sonuç getirmeyen kurumu. Yetkin Report. https://yetkinreport.com/2026/11/23/cop31-fiyaskosu-ve-kurumun-sonuc-getirmeyen-kurumu/

Yıldız M. (24 Kasım 2026). Turkey's Foreign Ministry must answer for the failed COP31 pact. EUalive. https://eualive.net/turkeys-foreign-ministry-must-answer-for-the-failed-cop31-pact/